

Lisabonská zmluva – naplnenie európskych integračných vízií

Historickoprávne a ústavnoprávne aspekty Zmluvy, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva.

Anotácia: Autor predkladá historický exkurz obdobím európskej integrácie s osobitým zreteľom na vývoj ekonomicko-hospodárskych štruktúr a osobitne na vývoj koncepcií európskej ústavnosti. Charakterizuje základné aspekty Zmluvy zakladajúcej Ústavu pre Európu v roku 2003, obdobie neúspešného ratifikačného procesu a poukazuje na základné zmeny, ktoré priniesla Lisabonská zmluva. Osobitnú pozornosť venuje inštitucionálnemu rámcu a rozdeleniu kompetencií medzi Európsku úniu a členské štáty.

Kľúčové slová: únia, inštitúcie, práva a slobody, kompetencie, integrácia, zmluva, ústava

Z lisabonského prístavu na rieke Tejo vyrážali tisíce korábov a lodí v ústrety chladným vlnám Atlantického oceánu, ktoré naložené tovarom, ale najmä nádejou a vierou šířili slávu portugalského kráľovstva. Nádejou na veľké objavy a vierou v šťastný návrat. Z tisícov korábov a lodí je potrebné spomenúť konvoj štyroch lodí a 148-člennú posádku, ktorá pod vedením Vasco da Gamu od 7. 7. 1497 oboplávala celú Afriku, preplávala Indický oceán, aby 20. 5. 1498 pristála v Kalkate, čím sa naplnil európsky sen o objavení Indie. Šťastný návrat s nákladom vzácného korenia otvoril novú epochu obchodu nielen pre kráľovstvo Manuela I., ale pre celú Európu. Významom porovnateľná je plavba lode nádeje, ktorá vyplávala z lisabonského prístavu 13. 12. 2007 s nákladom nazvaným Lisabonská zmluva. Po slávnostnom podpise v kláštore svätého Hieronýma predstaviteľmi členských štátov EÚ musí zmluva preplávať nebezpečnými úskaliaми ratifikačného procesu vrátane referendových búrok, a to v časovom limite do konca roka 2008.

To už by mali byť posledné dni procesu, ktorý začal 9. 5. 1950 v Salóne hodín v Paríži, kde „otec Európy“ Robert Schuman, minister zahraničných vecí Francúzskej republiky, predniesol deklaráciu, ktorá sa stala základným kameňom európskej integrácie. „Podmienky v Európe sa musia od základu zmeniť. Táto transformácia umožní iné spoločné počiny, ktoré boli až do dnešného dňa neuskutočiteľné. Z toho všetkého sa zrodí Európa, Európa pevne zjednotená a silne spojená.“¹

Treba však poznamenať, že prvým štádiom európskej povojnovej spolupráce bola Organizácia pre európsku hospodársku spoluprácu, ktorá vzniká ako prostriedok realizácie Marshallovho plánu v roku 1948. OEHS priniesla prvé skúsenosti zo spolupráce na inštitucionálnej báze. Súčasne prebiehali politické aktivity, ktoré po Haagskom kongrese pre Európu v roku 1948 viedli k vytvoreniu Rady Európy, ktorej štatút bol podpísaný roku 1949 v Londýne. Vo vojenskej oblasti vytvorili v roku 1949 Veľká Británia, Francúzsko, Taliansko a štáty Beneluxu podpisom Bruselskej zmluvy NATO ako základ obranného spoločenstva západoeurópskych krajín.

Hoci krokov smerujúcich k zjednocovaniu Európy bolo v tomto období viacero, rozhodujúci význam mala Schumanova deklarácia, ktorá predstavovala absolutórium v tom, že začala novú etapu integrácie. Vo všeobecnosti je možné deklaráciu označiť za návrh na vytvorenie organizovanej Európy s tesnými ekonomickými prepojeniami s perspektívou udržania mierových vzťahov. Deklarácia prišla na pozadí studenej vojny, keď Európu trýznili obavy z vypuknutia novej, tretej svetovej vojny. Okrem politického napätia existovalo reálne nebezpečenstvo krízy spôsobenej nadprodukciou ocele. Hľadala sa nová forma európskej spolupráce, ktorá by riešila v prvom rade vzťahy medzi novým Nemeckom a štátmi západnej

¹ SCHUMAN, R. *Pre Európu*, Bratislava, Vydavateľstvo Michala Vaška 2002, str. 127.

Európy. V duchu deklarácie sa 18. 4. 1951 v Paríži uskutočnila medzivládna konferencia, výsledkom ktorej bolo podpísanie Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva uhlia a ocele, ktorá nadobudla platnosť 23. 7. 1952. Jej formálnym špecifikom bol fakt, že bola uzavretá na dobu určitú, na 50 rokov, teda jej platnosť vypršala 23. 7. 2002. Možno jednoznačne konštatovať, že jej ciele a poslanie boli naplnené, ba navyše položila základy najvyššieho stupňa integrácie.

V roku 1955 sa v sicílskej Messine stretli ministri zahraničných vecí členských štátov ESUO. Tu sa dohodli na potrebe postupného vytvárania užšej ekonomickej spolupráce. Úlohou bol poverený belgický minister Paul-Henry Spaak, ktorý už 6. 5. 1956 predložil návrhy nových zmlúv. Krátko nato – 23. 5. 1957 predstavitelia členských štátov podpísali Zmluvu o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva a Zmluvu o Európskom spoločenstve pre atómovú energiu. Podľa miesta podpisu zmlúv – označované ako Rímske zmluvy – vstúpili do platnosti 1. 1. 1958. Zmluva o Európskom spoločenstve pre atómovú energiu má veľký medzinárodnoprávny význam, pretože položila základy spolupráce v špecifickej oblasti, vo využívaní jadrovej energie s poukazom, že ekonomicke záujmy musia slúžiť mierovej spolupráci štátov Európy i sveta. Upravovala politiku spolupráce zameranú na jadrovú energiu, kde v popredí záujmu je bezpečnosť, zákaz ohrozovania života a ochrana zdravia obyvateľstva. Zmluva tiež položila základ spoločného trhu bez hraníc, keď stanovila zákazy zavádzania dovozných a vývozných ciel, zavádzania kvantitatívnych obmedzení vývozu a dovozu. Zmluva o Európskom hospodárskom spoločenstve svojou podstatou položila právne základy integrovanej Európy. Boli vytvorené predpoklady spoločného trhu, hospodárskej a menovej únie, vykonávania spoločných politík. Vytvorili sa predpoklady trvalo udržateľného rozvoja hospodárskeho života, vysokej zamestnanosti a sociálnej ochrany, rovnakého zaobchádzania s mužmi a ženami, vysokej konkurencieschopnosti a konvergencie ekonomickej výkonnosti s trvalou pozornosťou zvyšovaniu ochrany životného prostredia a kvality života.

Ďalší vývoj európskej integrácie bol poznačený politickými krízami v polovici 60-tych rokov, vyplývajúcimi najmä z postojov gaullistického Francúzska k Návrhu Zmluvy o založení Európskeho hospodárskeho spoločenstva z 8. 4. 1965, ktorá vstúpila do platnosti 1. 7. 1967. De Gaulle považoval fúziu za príliš federalistickú, s prílišnými štátotvornými aspektmi, ktoré Francúzska republika principiálne odmietala. Výhrady mali voči spôsobu samofinancovania spoločenstiev a spôsobu hlasovania, resp. rozhodovania. Menším, ale stále otvoreným problémom bolo umiestnenie integrovaných inštitúcií spoločenstiev. Zásadný problém hlasovania sa vyriešil tzv. Luxemburským kompromisom, ktorý dal prioritu jednomyselnému riešeniu pred väčšinovým hlasovaním. Zároveň začal proces postupného narastania počtu členov, ktorý v roku 1995 dovŕšil charakteristickú 15-ku.

Rozhodujúcim krokom k prehĺbeniu aj politickej integrácie bolo prijatie tzv. Jednotného európskeho aktu dňa 17. 2. 1986, ktorý nadobudol platnosť 1. 7. 1987. Jeho rozhodujúcou úlohou bolo vytvorenie vnútorného trhu do roku 1992. Vnútorný trh bol definovaný ako priestor bez vnútorných hraníc, v ktorom je zaručený voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu. Okrem toho Jednotný európsky akt zdokonalil činnosť európskych inštitúcií, obnovil funkciu a význam väčšinového hlasovania a zaviedol tzv. kooperačný postup, ktorý posilnil postavenie Európskeho parlamentu v legislatívnom procese. Jednotný európsky akt položil základy spoločnej zahraničnej politiky tým, že zaviedol povinnosť konzultácií, schôdzok ministrov s cieľom zblížovania a koordinácie stanovísk v zahraničnej politike.

Parížsky summit Rady Európy v roku 1972 stanovil cieľ postupnej konvergencie a tento sa naplnil 7. 2. 1992 v Maastrichte. Tu bola predstaviteľmi členských štátov podpísaná Zmluva o Európskej únii, ktorá sa stala právoplatnou 1. 11. 1993. V čl. 1. zmluvy sa deklaruje, že „Európska únia je založená na európskych spoločenstvách doplnených

politikami a formami spolupráce zavedenými touto zmluvou.“ Maastrichtskú zmluvu uzavreli plnoprávne subjekty medzinárodného práva a vo svojej podstate predstavuje novelizáciu troch zmlúv:

- o Európskom spoločenstve uhlia a ocele,
- o Európskom spoločenstve pre atómovú energiu
- o Európskom hospodárskom spoločenstve.

Úplnou novinkou bolo zavedenie dvoch samostatných pilierov európskej integrácie, ktoré upravujú spoločnú zahraničnú politiku a spoluprácu v oblasti justície a vnútra. Tým sa dobudovala trojpilierová schéma európskej integrácie. Európska únia prevzala a vytýčila nasledovné ciele:

- hospodársky a sociálny rozvoj
- spoločný priestor bez hraníc
- hospodárska a menová únia
- zavedenie inštitútu občianstva Európskej únie a posilnenie ochrany ľudských práv a základných slobôd
- zavedenie princípu subsidiarity
- určenie podmienok pre nových členov
- zvyšovanie úrovne zamestnanosti, sociálnej politiky, životnej úrovne a kvality života
- rozširovanie spolupráce v oblasti justície a vnútra
- zachovanie a rozvíjanie práva spoločenstiev /acquis communautaire/.

Znovu došlo k posilneniu postavenia Európskeho parlamentu pri prijímaní právnych aktov, bol vytvorený Európsky systém centrálnych bánk a bola zriadená Európska centrálna banka a Európska investičná banka.

Tretou zmluvou, ktorá novelizovala zakladajúce dokumenty, bola Amsterdamská zmluva, podpísaná 2. 8. 1997, ktorá sa stala platnou 1. 5. 1999. Zmluva supranacionalizovala vzťahy k cudzincom tým, že oblasť vízovej, azylovej, imigračnej a súdnej spolupráce v civilných veciach sa stala súčasťou Zmluvy o Európskych spoločenstvách. Súčasťou tejto zmeny sa stal aj Schengenský systém ochrany vonkajších hraníc. Zmluva zaviedla aj princíp flexibility, ktorý umožňuje užšiu spoluprácu zainteresovaných krajín. Došlo k významným zmenám v postavení európskych inštitúcií a bol uvedený inštitút generálneho sekretára Rady EÚ ako vysokého predstaviteľa pre zahraničnú politiku EÚ.

Necelé dva roky po nadobudnutí platnosti bola 26. 2. 2001 v Nice prijatá ďalšia zmluva, ktorej hlavnou úlohou bola príprava únie na vstup väčšieho počtu nových členov. Do platnosti vstúpila 1. 2. 2003. Začala sa etapa intenzívnej prípravy na historické rozšírenie únie v prvom rade budovaním základov spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky s cieľom spoločnej obrany. Boli značne pozmenené ustanovenia Zmluvy o založení európskych spoločenstiev, najmä v oblasti vízovej, azylovej a prístahovaleckej politiky, občianstva únie, ďalej hospodárskej, menovej, obchodnej a sociálnej politiky. Zmeny, ktoré sa dotýkali inštitucionálneho systému, posilnili najmä postavenie Európskeho parlamentu ako spoluvorca európskeho práva a vytvorili právny základ, aby Rada EÚ určila zásady postavenia a spôsob financovania európskych politických strán. Určila počet členov Európskej komisie podľa princípu 1 člen – 1 komisár. Obdobná zmena sa dotkla i Súdneho dvora, ktorého počet sudcov bude zodpovedať počtu členov únie. Boli vytvorené súdne panely, ktoré sa budú špecializovať na jednotlivé oblasti práva. Obdobné zmeny sa dotkli aj Účtovného dvora, kde sa počet audítorov ustálil na rovnakom princípe, teda 1 audítor za členský štát. Treba však podotknúť, že audítori rovnako ako sudcovia a komisári nie sú zástupcami materského štátu, naopak – musia sa prísne zdržať akejkoľvek podpory svojej krajiny. Zmluva vytvorila aj predpoklady lepšej spolupráce Účtovného dvora a národných

kontrolných inštitúcií. Na konferencii v Nice bola zároveň politicky schválená Charta základných práv EÚ. Nemala ešte právne záväzný charakter, ale významnou mierou začala ovplyvňovať ústavnoprávny rámec postavenia občanov členských štátov. Preambula Charty vymedzila vysoké ciele, adekvátne jej významu:

- vytvárať priestor na užšiu spoluprácu medzi národmi Európy na základe spoločných hodnôt
- posilňovať ochranu základných práv občanov únie vzhľadom na zmeny v členstve, sociálny pokrok a vedeckotechnický rozvoj
- prispieť k zachovaniu spoločných hodnôt pri rešpektovaní rozmanitosti kultúr a tradícií v Európe
- vytvárať predpoklady na dôsledné rešpektovanie práv vyplývajúcich z tradícií a medzinárodných záväzkov, zo zmlúv o európskych spoločenstvách, z Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, zo sociálnych chárt a z rozhodnutí Súdneho dvora a Európskeho súdu pre ľudské práva.

V zmysle Deklarácie o budúcnosti EÚ, ktorá tvorila prílohu Zmluvy z Nice, sa zintenzívil integračný proces, ktorý smeroval k vytvoreniu európskeho súštátia. Tento proces našiel svoje vyjadrenie v Laeckenskej deklarácii, prijatej v belgickom mestečku 14. – 15. 12. 2001. V súlade s jej závermi bol zvolaný Konvent o budúcnosti Európy.

Súčasne s priebehom politických a ekonomických integračných procesov môžeme pozorovať snahy o ústavnoprávnu reguláciu zjednocovania Európy. Začiatkom päťdesiatych rokov predstavuje v Strassburgu predseda Paneurópskeho hnutia gróf Codenhove Kalergi Návrh Európskej spolkovej ústavy. Tento pokus bol prvým náznakom možného usporiadania pomerov v Európe. Okrem toho svoje návrhy prezentovali švajčiarsky profesor Max Imboden, Rudolf Luster, Franz Cromme a i. Oveľa realistickejšiu podobu i podporu mali návrhy z orgánov spoločenstiev. Z podnetu Jeanna Monmeta, predsedu Vysokého úradu ESUO a Paul-Henri Spaaka, predsedu Európskeho poradného zhromaždenia vznikol v marci 1953 Návrh Zmluvy o stanovách Európskeho spoločenstva. Jeho osud sa nenaplnil pre principiálne rozdielne názory gaulistického Francúzska, ktoré odmietalo všetky prvky federálnej štátnosti a budúcnosť Európy videlo v zmluvnom spájaní silných národných štátov. V roku 1983 bola v Štuttgarte podpísaná Slávnostná deklarácia k Európskej únii. Životaschopnosť myšlienok smerujúcich k únii generovali iniciatívy štátnikov ako F. Mitterand, A. Spinelli, neskôr R. von Weizsäcker, J. L. Dehaene a ďalší. Okrem aktivít politikov potrebu zjednotenej Európy potvrdil pád totalitných režimov koncom osemdesiatych rokov minulého storočia a teroristický útok na tisíce bezbranných ľudí v New Yorku. Naliehavo sa vynorila otázka riešenia problému spoločnej obrany novej veľmoci, ako aj jej zodpovednosti za mierový vývoj vo svete a spoločná obrana pred novými hrozbami, ktoré predstavoval revitalizovaný terorizmus. Spoločný postup v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky a rozvoj spolupráce v oblasti vnútra a justície sa ukázal životne dôležitým z hľadiska ďalšej existencie ľudstva. Rovnako ekonomická úspešnosť európskych spoločenstiev veľmi silne pôsobila na vznik nového fenoménu – euroobčana. Preto Európska rada prijala v decembri 2000 Vyhlásenie o budúcnosti únie, ktoré akceptovalo doterajší vývoj a rozhodlo o budúcom vývoji, pričom definitívne rozhodli o ďalšom rozširovaní únie. Presne o rok Európska rada v belgickom Laeckene riešila schválením Deklarácie o budúcnosti Európskej únie zásadné problémy, z ktorých treba uviesť:

- rešpektovanie zásady subsidiarity a konzekventné vymedzenie kompetencií medzi úniou a členské štáty
- vymedzenie a postavenie Charty základných práv EÚ
- zjednodušenie zakladajúcich zmlúv
- posilnenie úlohy národných parlamentov

- zdokonalenie a trvalé zabezpečenie demokratickej legitimity a transparentnosti únie.

Tieto závery mali po viacročných zložitých diskusiách plnú podporu politikov ako Jacques Chirac, Gerhard Schröder, Giuliano Amato, Jacques Delors, ale aj Václav Havel či Alexander Kwasniewski. Európska rada súčasne rozhodla o vytvorení konventu, ktorý by mal pripraviť dokument zásadného významu. Konvent mal nadviazať na pozitívne skúsenosti z práce tzv. Herzogovho konventu, ktorý v rokoch 1999 – 2000 zvládol prípravu Charty základných práv. Konvent viedol bývalý francúzsky prezident Valéry Giscard d'Estaing a celkove sa na jeho práci zúčastnilo 28 zástupcov hláv členských a kandidátskych štátov, 56 poslancov národných parlamentov, 16 poslancov Európskeho parlamentu a 2 zástupcovia Európskej komisie. Prácu začal 28. 2. 2002.

Po takmer 1,5-ročnej práci – 18. 6. 2003 v Solúne predložil predseda konventu Európskej rade Návrh Zmluvy zakladajúcej Ústavu pre Európu. Návrh zmluvy prevzal a modernizoval existujúce dokumenty, prevzal všetko historicky osvedčené a funkčné a vniesol nové aspekty vyplývajúce zo spomínaných nových faktov, ktoré ovplyvnili Európu i svet. Dňa 29. 10. 2004 v Ríme hlavy štátov a predsedovia vlád 25 členských a troch kandidátskych štátov podpísali dokument s oficiálnym názvom Zmluva o Ústave pre Európu.²

Zmluva zjednotila a zlúčila zmluvy o založení ES a EÚ, pričom Zmluva o Euroatome ostala platiť v samostatnej podobe. Pozostáva z preambuly a 4 častí, 36 protokolov a 2 príloh. Preambula obsahuje základné vysvetlenia k ostatným častiam a určuje základné hodnoty únie a úlohy Európy v globálnom kontexte. Kultúrne, náboženské a humanistické dedičstvo Európy je považované za základ pre hodnoty únie, ako sú neporušiteľné a neodcudziteľné práva ľudskej bytosti, demokracia, rovnosť, sloboda a zákonosť. Napriek búrlivej diskusii preambula ani ústavná zmluva neobsahujú ustanovenia o kresťanskom dedičstve.

VI. časť sú deklarované hlavné hodnoty a ciele. Konštatuje sa, že hodnoty uvedené v Preambule sú spoločné členským štátom žijúcim v spoločnosti, ktorá sa vyznačuje pluralizmom, toleranciou, spravodlivosťou, solidaritou a neprípustnosťou diskriminácie. Potvrdila otvorenosť všetkým európskym štátom, ktoré rešpektujú vymedzené hodnoty. Deklarovala tiež právnu subjektivitu únie.

VII. časť, je obsiahnutá Charta základných práv EÚ, tak ako ju spracoval už spomínaný tzv. Herzogov konvent v rokoch 1999 – 2000 a schválila Európska rada na summite 7. – 10. 12. 2000 v Nice. Charta obsahuje ustanovenia o základných právach občanov únie, teda občanov členských štátov a člení ich do 6 skupín: 1/dôstojnosť, 2/slobody, 3/rovnosť, 4/solidarita, 5/občianske práva, 6/spravodlivosť.

III. časť je ťažiskovou, pretože obsahuje podrobné ustanovenia o politikách a funkciách únie. Zahŕňa ustanovenia z takých oblastí, ako je vnútorný trh, ekonomická a menová politika, dane, sociálna politika a politika v oblasti pracovného trhu, poľnohospodárstva a rybníctva, životné prostredie, ochrana spotrebiteľa a doprava. Zmluva pozná 3 hlavné skupiny právomoci:

1. Oblasť výlučnej právomoci EÚ, ktorú členské štáty jednoznačne zverili orgánom únie, kde sa teda neuplatňuje princíp subsidiarity. Patrí sem:

- colná únia
- vytvorenie pravidiel hospodárskej súťaže, potrebných na fungovanie vnútorného trhu
- menová politika štátov, ktorých menou je euro
- ochrana morských biologických zdrojov
- spoločná obchodná politika

² Návrh Zmluvy zakladajúcej Ústavu pre Európu, Luxemburg: Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločenstiev, ISBN 92-78-40214-1

Okrem toho má únia výlučnú právomoc na uzatváranie medzinárodných dohôd, keď je ich uzavretie stanovené právnym aktom únie, alebo je potrebné nato, aby únia mohla vykonať svoju právomoc, prípadne ak jej uzatvorenie môže mať vplyv na spoločné pravidlá či môže zmeniť rozsah ich pôsobnosti.

2. Spoločná právomoc /tiež delená/ reprezentuje oblasti, v ktorých právomocou disponuje paralelne únia, ako aj členské štáty, avšak členské štáty len v rozsahu, kde si neuplatnila únia, prípadne sa rozhodla ju neuplatňovať. Ide o oblasti:

- vnútorný trh
- priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti
- hospodárska, sociálna a územná súdržnosť
- doprava a transeurópske siete
- energetika
- spoločné obavy o bezpečnosť vo veciach verejného zdravia a i.

3. Oblasť podpornej, koordinačnej a doplnkovej právomoci, kde sa plne angažujú členské štáty a únia vykonáva aktivity väčšinou vo forme finančnej podpory. Právne akty prijaté v tejto oblasti nesmú viesť k harmonizácii právnych predpisov. Konkrétne ide o právomoci v oblastiach ako:

- ochrana zdravia
- priemysel
- cestovný ruch
- vzdelávanie, mládež, kultúra, šport a odborná príprava
- civilná ochrana a p.

V štvrtej hlave je zakotvená sústava orgánov Európskej únie, ktoré tvoria jednotný inštitucionálny rámec, ktorého účelom je uskutočňovať a presadzovať ciele a hodnoty únie, slúžiť záujmom únie, jej občanov a členských štátov. Tento rámec tvorí: Európsky parlament, Európska rada, Rada ministrov, Európska komisia a Súdny dvor. V II. kapitole sú konštituované iné orgány ako Európska centrálna banka a Dvor audítorov či poradné orgány ako Hospodársky a sociálny výbor a Výbor regiónov. Analýza ich kompetencií a činnosti ďaleko prekračuje rozsah jedného článku a vyžaduje osobitnú pozornosť. V skúmanej II. časti návrh rieši otázky demokratického života únie, jej financovania a členstva.

Veľmi diskutovanou je IV. časť, ktorá obsahuje postup v prípade zmien v Európskej ústavnej zmluve, ale najmä ustanovenia o symboloch EÚ, ako sú vlajka, hymna, mena, Deň Európy, ktoré sú terčom nesúhlasných postojov, pretože evokujú vznik nového štátu. K návrhu patrí 28 protokolov a 2 prílohy, z ktorých si osobitnú pozornosť zasluhujú najmä Protokol o úlohe národných parlamentov a Protokol o uplatňovaní zásad subsidiarity a proporcionality. Protokoly principiálne posilnili postavenie národných parlamentov v normotvornom procese, upresnili jeho technológiu a stanovili kompetenciu Súdneho dvora v sporoch o uplatnenie princípu subsidiarity.

Zmluva o Ústave pre Európu mala vstúpiť do platnosti 1. 11. 2006 po príslušnom ratifikačnom procese, ktorý prebiehal podľa ústavných a iných zákonov jednotlivých členských štátov. Prebiehal teda schvaľovaním v parlamentoch, prípadne formou referenda, ktoré úspešne prebehli napr. v Luxembursku a Španielsku. Na všeobecné prevkapanie referendum vo Francúzsku 29. 5. 2006 ústavu odmietlo /45,3 – áno, 54,6 – nie/ a následne rovnako holandskí voliči ešte dôraznejšie odmietli predložený návrh /38,4 – áno, 61,6 – nie/. Európska rada na základe týchto výsledkov dospela k záveru, že je potrebná prestávka, ktorá sa využije na rozsiahle konzultácie a diskusie o ďalšom vývoji a smerovaní európskej

integrácie. Tento časovo pomerne krátky, ale obsahovo existenčne dôležitý úsek integračného procesu si zasluhuje detailnejšiu pozornosť.

Politickí lídri pod vedením predsedu Európskej rady Jean – Claude Junckera v dňoch 16. – 17. 6. 2005 vyhlásili v Bruseli tzv. obdobie reflexie, ktoré malo trvať maximálne jeden rok a malo byť obdobím všeobecnej diskusie o osude základných dokumentov za účasti občanov, občianskych spoločností, sociálnych partnerov, národných parlamentov a politických strán.

O rok, 15. – 16. 6. 2006 Európska rada zhodnotila prebiehajúcu diskusiu a oznámila tzv. twin-track prístup, čo znamenalo, že po jednej línii pokračovala diskusia o obsahu zmluvných dokumentov a po druhej línii ďalej prebiehal ratifikačný proces v členských štátoch, ktorý bol aktivizujúcim prvkom obsahovej diskusie. Po prevzatí predsedníctva Európskej únie Nemeckom 17. 1. 2007 kancelárka Angela Merkelová oznamuje ukončenie tzv. obdobia reflexie a intenzifikuje práce na príprave zmluvných dokumentov. Pri príležitosti 50. výročia Rímskych zmlúv bola na neformálnom summite 25. 3. 2007 prijatá tzv. Berlínska deklarácia, v ktorej si politickí lídri vytýčili za cieľ postaviť Európsku úniu na obnovené spoločné základy. Znamenalo to zásadný posun v riešení diskutovaných otázok a prelomenie psychologickú bariéru spôsobenú neúspešnými referendami vo Francúzsku a Holandsku. V máji a v polovici júna 2007 prebiehali intenzívne rokovania nemeckého predsedníctva predovšetkým bilaterálneho charakteru. V dňoch 21. – 22. 6. 2007 sa kancelárke A. Merkelovej podarilo presvedčiť a prijať Európskou radou Mandát pre Medzivládnu konferenciu k Reformnej zmluve /pracovný názov Lisabonskej zmluvy/. Mandát definoval podmienky, ktoré na základe politických dohôd musia byť inkorporované do novej zmluvy. Tieto práce prebiehali na rôznych expertných úrovniach v portugalskom Viana de Castelo, aby v dňoch 18. – 19. 10. 2007 na neformálnom summite Európskej rady schválili definitívny návrh, ktorý slávnostne podpísali hlavy štátov a predsedovia vlád 13. 12. 2007 v priestoroch kláštora Hieronymus v Lisabone.

Lisabonská zmluva mení a dopĺňa existujúcu Zmluvu o Európskej únii a Zmluvu o založení Európskeho spoločenstva bez toho, aby ich nahrádzala jednoliatym uceleným dokumentom ústavnoprávneho charakteru. Zmluva o založení ES bola premenovaná na Zmluvu o fungovaní Európskej únie. Slovenské znenie Lisabonskej zmluvy bolo publikované v Úradnom vestníku Európskej únie 17. 12. 2007 pod č. C 306/47. Vláda Slovenskej republiky predmetnú zmluvu prerokovala a odsúhlasila už 5. 12. 2007. V Národnej rade SR bola schválená 10. 4. 2008.³

Zmeny, ktoré priniesla Lisabonská zmluva, sú charakteristické podstatným nárastom demokracie a transparentnosti. Všetky vyplynuli z diskusie v rámci ratifikačného procesu a počas tzv. obdobia reflexie. Vyjadrujú záujmy členských štátov a dokumentujú hlboký demokratizmus aj v procese tvorby základných dokumentov Európskej únie.

Právna subjektivita a zrušenie trojpilierovej štruktúry

Lisabonská zmluva jednoznačne vyriešila doterajšie diskusie o právnej subjektivite spoločenstiev. V článku 47 Zmluvy o Európskej únii sa jednoznačne deklaruje, že únia má právnu subjektivitu, čo výrazne posilnilo a vyjasnilo jej pozíciu k členským štátom, ale najmä vo vzťahu k medzinárodným inštitúciám alebo nečlenským štátom. Pojem “Európske spoločenstvo“ je vo všetkých zmluvách nahradený pojmom „Európska únia“. Zostáva však zachovaná právna subjektivita Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu. Právna subjektivita únie je však prísne limitovaná objemom kompetencií, ktoré jej zverili členské

³ Návrh na vyslovenie súhlasu Národnej rady so Zmluvou, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva, parlamentná tlač 520, Bratislava, január 2008.

štáty. Medzivládna konferencia v tejto súvislosti prijala vyhlásenie č. 24, ktoré konštatuje, že právna subjektivita EÚ neoprávňuje EÚ konať nad rámec jej kompetencií pridelených členskými štátmi v zakladajúcich zmluvách. Zrušenie trojpilierovej štruktúry prispeje k sprehl'adneniu a zjednodušeniu systému rozhodovacích procesov a prijímaných právnych aktov. Rozhodovacie procesy a druhy prijímaných aktov boli zjednotené s výnimkou oblasti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Jej špecifikum vychádza zo zachovania prvkov medzivládnej spolupráce. Pre túto oblasť politiky únie bolo prijaté vyhlásenie, v ktorom sa zdôrazňuje, že nové ustanovenia spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky nemajú vplyv na zodpovednosť a pôsobnosť členských štátov pri vykonávaní vlastnej zahraničnej, bezpečnostnej a obrannej politiky vrátane úloh vyplývajúcich z ich členstva v Bezpečnostnej rade OSN. Táto koncepcia sa veľmi rýchlo dostala do praktickej polohy po jednostrannom vyhlásení nezávislosti Kosova. Európska únia okamžite oznámila, že uznanie Kosova je výlučnou kompetenciou členských štátov.

Efektívnejšie fungovanie európskych inštitúcií

Lisabonská zmluva nemení zásadne inštitucionálnu štruktúru založenú na trojuholníku Európsky parlament, Rada EÚ, Európska komisia. Zavádza však nové prvky a opatrenia, ktoré zvýšia účinnosť, súlad a transparentnosť inštitúcií.

Počet orgánov Európskej únie sa Lisabonskou zmluvou ustálil na sedem: Európsky parlament, Európska rada, Rada EÚ, Európska komisia, Súdny dvor Európskej únie a novo konštituovaná Európska centrálna banka a Dvor audítorov.

Európsky parlament získal zmluvou nové právomoci najmä v oblasti schvaľovania právnych predpisov, rozpočtu EÚ a medzinárodných zmlúv. V rámci rozšírenia nového procesu spolurozhodovania na nové okruhy politik zabezpečí, že Európsky parlament bude mať pri prijímaní prevažnej väčšiny právnych predpisov EÚ rovnoprávne postavenie s Radou Európy zastupujúcou vlády členských štátov. V oblastiach, kde parlament dosiaľ plnil len poradenskú funkciu, bude rade rovnocenným partnerom. Ide najmä o oblasť legálneho prísľahovalectva, spolupráce v trestných veciach /Eurojust, prevencia zločinnosti, harmonizácia právnych predpisov, priestupkov a sankcií/, spolupráce v policajných veciach /Europol/, ako aj niektoré časti spoločnej obchodnej a poľnohospodárskej politiky. Európsky parlament bude schvaľovať rozpočet v zavedenej podobe viacročného finančného rámca. Okrem toho Lisabonská zmluva predpokladá, že Európsky parlament a Rada EÚ budú spolu určovať všetky výdavky bez rozlišovania medzi tzv. povinnými výdavkami /priame platby v poľnohospodárstve/ a tzv. nepovinnými, ako to bolo doteraz. Parlament, priamo volený občanmi únie, bude voliť predsedu Európskej komisie. Zmenil sa aj počet poslancov Európskeho parlamentu. Z doterajších 786 klesol na 750 plus predseda. Tento počet sa uplatní už vo voľbách v roku 2009. Znamená uplatnenie princípu degresívnej proporcionality, teda čím väčší štát z hľadiska počtu obyvateľov, tým viac obyvateľov bude zastupovať jeden europoslanec. Čiže členské štáty s najväčším počtom obyvateľov akceptovali nižší počet kresiel, než aký im pôvodne prislúchal podľa populácie, aby umožnili lepšie zastúpenie členských štátov s nižším počtom obyvateľov. Zmluva jednoznačne stanovila, že členský štát nesmie mať viac ako 96 poslancov /Nemecko/ a menej ako 6 /Malta, Estónsko, Cyprus, Luxembursko/. Z hľadiska počtu európskych poslancov volených na území Slovenska dochádza k očakávanej zmene, teda k zníženiu počtu poslancov zo 14 na 13 od volieb v roku 2009.

Európska rada, zložená z hláv členských štátov alebo predsedov vlád členských štátov, získava postavenie riadnej inštitúcie s vlastnými právomocami, avšak s výnimkou legislatívnych. Jej úlohou bude dávať únii potrebné podnety na rozvoj a určovať všeobecné politické smerovanie a priority. Európska rada bude prijímať svoje rozhodnutia konsenzom

s výnimkou prípadov, akým je napr. voľba predsedu Európskej rady. Ďalej bude navrhovať predsedu Európskej komisie, menovať vysokého predstaviteľa Európskej únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a bude určovať systém rotácie predsedníctva v Rade EÚ a zloženia Európskej komisie. V jej kompetencii bude i určovanie zmien v zozname formácií rád EÚ.

Na čele Európskej rady bude stáť predseda volený na obdobie 2,5 roka s možnosťou opakovania. Jeho úlohou bude zabezpečovať súdržnosť a konsenzus v Európskej rade. Predseda, ktorého postavenie je hlavne koordinačné a reprezentatívne, bude na svojej úrovni a z titulu funkcie zastupovať EÚ navonok v záležitostiach týkajúcich sa spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky bez toho, aby boli dotknuté právomoci vysokého predstaviteľa Európskej únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku. Zavedením postu predsedu a zriadením pozície vysokého predstaviteľa, ktorý zároveň bude podpredsedom Európskej komisie a bude predsedáť zasadaniam Rady pre vonkajšie vzťahy, sa očakáva väčšia miera konzistentnosti a kontinuity v činnosti orgánov EÚ. Vysokému predstaviteľovi bude asistovať novovytvorená Európska služba pre vonkajšiu činnosť zložená z odborníkov európskych inštitúcií, ako aj diplomatov z diplomatických služieb členských štátov. Treba ešte dodať v súvislosti s uvedenými právomocami vysokého predstaviteľa, že Rada pre všeobecné záležitosti a vonkajšie vzťahy bola rozčlenená. Vznikla Rada pre všeobecné záležitosti, ktorá bude zabezpečovať konzistentnosť práce rôznych zložení rady a pripravuje spolu s predsedom a Európskou komisiou ich zasadnutia. Rada pre zahraničné veci rozpracúva vonkajšiu činnosť únie na základe strategických usmernení Európskej rady a zabezpečuje, aby ich činnosť bola konzistentná.

Lisabonská zmluva mení aj spôsob hlasovania v Rade EÚ. Upúšťa sa od hlasovania metódou váženia hlasov v prospech dvojitej väčšiny. Na prijatie rozhodnutia kvalifikovanou väčšinou sa berie do úvahy počet členských štátov a počet ich obyvateľov. Súčasný systém hlasovania dohodnutý v Nice sa bude prechodne uplatňovať do 1. 11. 2014. Od tohto termínu je kvalifikovaná väčšina vyjadrená ako väčšina rovnajúca sa najmenej 55 % členov rady, teda členských štátov, ktorá pozostáva najmenej z 15 členov a zastupuje členské štáty zahŕňajúce najmenej 65 % obyvateľstva EÚ. Od 1. 11. 2014 do 31. 3. 2017 bude ešte platiť prechodné obdobie, počas ktorého bude môcť člen rady požiadať, aby sa namiesto systému dvojitej väčšiny použil na konkrétny prípad súčasný systém hlasovania. Tzv. Ioaninský kompromis bude platiť od 1. 11. 2014 a jeho posilnená verzia od 1. 4. 2017. Jeho podstatou je možnosť oddialiť prijatie rozhodnutia rady z časového hľadiska a hľadanie širšieho konsenzu. Treba však uviesť, že v praxi prijíma rada vo väčšine prípadov svoje rozhodnutia jednomyseľne, aj keď v danej oblasti postačuje kvalifikovaná väčšina, pravdaže systém zábezpek musí byť citlivo dohodnutý vopred. Možnosť hlasovania kvalifikovanou väčšinou sa Lisabonskou zmluvou rozšírila o približne 40 oblastí, najmä z priestoru slobody, spravodlivosti a bezpečnosti. Na tieto oblasti platí spolurozhodovací proces, teda konsenzus s Európskym parlamentom. Členské štáty si zachovávajú právo veta v citlivých oblastiach, ako sú dane, sociálne zabezpečenie, vytvorenie Európskej prokuratúry, národná bezpečnosť a spoločná zahraničná a bezpečnostná politika. V rámci zvýšenia transparentnosti činnosti orgánov EÚ treba podotknúť, že občania budú bezprostredne informovaní o všetkých rozhodnutiach Rady EÚ i o tom, ako rozhodovali jednotliví členovia rady.

Lisabonská zmluva zasiahla i do postavenia Európskej komisie. Počet jej členov bude od roku 2014 znížený na 2/3 počtu členských štátov. Pri predpokladanom počte 27 členov bude mať komisia 18 komisárov. Posty komisárov budú obsadzovať nominanti členských štátov na princípe rovnej rotácie. Pozícia predsedu komisie bude voči kolégiu komisárov posilnená tým, že bude môcť samostatne určovať zloženie kolégia a bude môcť vyzvať ktoréhokolvek komisára na demisiu.

Transparentnejšie rozdelenie právomoci

Lisabonská zmluva v reakcii na opakované pripomienky členských štátov prináša oproti súčasnému stavu výrazné sprehľadnenie rozdelenia právomocí medzi EÚ a členské štáty. Zavádza výslovnú kategorizáciu jednotlivých druhov právomocí a definuje tri kategórie:

- výlučné
- spoločné
- podporné, koordinačné a doplnkové.

Zdôrazňuje základnú zásadu, že EÚ vykonáva len tie právomoci, ktoré na ňu preniesli členské štáty a len na dosiahnutie cieľov vymedzených v zmluvách. Výslovne sa tiež zdôrazňuje, že všetky ostatné /nepomenované/ právomoci zostávajú v pôsobnosti členských štátov. Okrem toho – podľa Lisabonskej zmluvy – Európska únia postupuje pri výkone zverených právomocí podľa zásady subsidiarity a proporcionality. To znamená, že únia nekoná tam, kde môžu účinne konať členské štáty /zásada subsidiarity/, a ani obsah a forma činnosti únie neprekračuje rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie cieľov zakotvených v zmluvách /zásada proporcionality/.

Výlučné kompetencie sú v oblastiach definovaných v čl. 2b ZFEÚ:

- colná únia
- ustanovenie pravidiel hospodárskej súťaže potrebných na fungovanie vnútorného trhu
- menová politika eurozóny
- ochrana morských biologických zdrojov v rámci spoločnej politiky rybného hospodárstva
- spoločná obchodná politika.

Únia má aj výlučnú právomoc uzavrieť medzinárodnú zmluvu, ak je jej uzavretie predpokladané legislatívnym aktom únie alebo ak je uzavretie potrebné na to, aby únia mohla vykonávať svoju vnútornú právomoc, alebo ak môžu byť uzatvorením zmluvy dotknuté spoločné pravidlá alebo pozmenený rozsah ich pôsobnosti /čl. 2 ods. 2 ZFEÚ /.

Kompetencie, ktoré vykonáva únia **spoločne s členskými štátmi** v oblastiach:

- vnútorný trh
- sociálna politika
- hospodárska, sociálna a územná súdržnosť
- poľnohospodárstvo a rybné hospodárstvo
- životné prostredie
- ochrana spotrebiteľa
- doprava
- transeurópske siete
- energetika
- priestor slobody, spravodlivosti a bezpečnosti
- otázky bezpečnosti verejného zdravia.

Definícia spoločných kompetencií je upresnená pripojeným protokolom, ktorý zároveň deklaruje možnosť spätného prenesenia kompetencií z únie na členské štáty.

Činnosti na podporu, koordináciu alebo doplnenie v oblastiach:

- ochrana a zlepšovanie zdravia ľudí
- priemysel
- kultúra
- cestovný ruch

- všeobecné a odborné vzdelávanie, mládež a šport
- civilná ochrana
- administratívna spolupráca.

Členské štáty v rámci Európskej únie môžu koordinovať aj svoje hospodárske politiky a únia sa môže ujať iniciatívy na zabezpečenie koordinácie sociálnych politik členských štátov alebo usmernenia politik zamestnanosti.

Proces realizácie kompetenčných vzťahov je nepretržitý a podliehajúci evolučným vývojom, ktoré sa sústavne menia, prehľbujú či špecifikujú. Napr. v priestore slobody, spravodlivosti a bezpečnosti sa predpokladá a hodnotí možnosť vytvorenia Európskej prokuratúry. V oblasti európskej bezpečnostnej a obrannej politiky sa špecifikuje rozsah úloh krízového manažmentu. V oblasti verejného zdravia sa sústavne dopĺňajú opatrenia stanovujúce vysoké normy kvality a bezpečnosti liekov a zdravotníckych pomôcok.

Prehĺbenie demokracie

Lisabonská zmluva okrem zachovania existujúceho systému práv a slobôd zavádza aj nové. V prvom rade definitívne uznáva práva, slobody a zásady uvedené v Charte základných práv Európskej únie zo 7. 12. 2000 upravenej 12. 12. 2007 v Štrasburgu /čl. 6/. Výhradu k platnosti si uplatnili Veľká Británia a Poľsko. Zmluva deklaruje vôľu únie pristúpiť k Európskemu dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Zmluva zavádza novú demokratickú formu petičného práva, ktoré umožní občanom EÚ vyjadriť sa k európskym záležitostiam. V čl. 8b, bod 4 poskytuje právo občanom, ktorých počet dosiahne milión z významného počtu členských štátov, ujať sa iniciatívy a vyzvať úniu, aby v rámci svojich kompetencií riešila problém, na ktorý poukážu občania.

Ďalšou formou prehĺbenia demokracie je výrazné posilnenie kontroly subsidiarity národnými parlamentmi, ktoré je zakotvené v Protokoloch o úlohe národných parlamentov v Európskej únii a o uplatňovaní zásad subsidiarity a proporcionality. Podľa dohodnutého mechanizmu na kontrolu dodržania súladu legislatívneho návrhu Európskej komisie so zásadou subsidiarity budú mať národné parlamenty na preskúmanie návrhu lehotu predĺženú zo 6 na 8 týždňov. Európska komisia bude návrhy posielat' národným parlamentom v rovnakom čase ako Európskemu parlamentu a Rade EÚ. Každý národný parlament, resp. každá komora národného parlamentu, môže Európskej komisii doručiť odôvodnené stanovisko, že daný návrh je v rozpore so zásadou subsidiarity. Ak takýto názor bude zastávať jednoduchá väčšina národných parlamentov, tak Európska komisia bude musieť návrh ešte raz posúdiť. Ak Európska komisia bude trvať na svojom stanovisku, bude musieť vypracovať odôvodnené stanovisko a predložiť Európskemu parlamentu a Rade EÚ. Následne bude stanoviská posudzovať parlament a rada, a pokiaľ 55 % členov rady alebo jednoduchá väčšina európskych poslancov podporí záver, že návrh je v rozpore so zásadou subsidiarity, bude návrh zamietnutý. Navyše, členské štáty majú k dispozícii právo podať žalobu na Súdny dvor EÚ pre porušenie zásady subsidiarity v mene štátu, ale aj priamo menom národného parlamentu. Úplnou novinkou je, že aktívnou legitimáciou bude disponovať aj Výbor regiónov.

Lisabonská zmluva posilnila postavenie národných parlamentov i v ďalších rozhodovacích procesoch. Získali aktívnejšie postavenie najmä tým, že budú:

- povinne informované európskymi inštitúciami o návrhoch legislatívnych aktov
- budú účastné na hodnotení vykonávania politik v rámci priestoru slobody, spravodlivosti a bezpečnosti
- zúčastnené na politickej kontrole Europolu a hodnotení činnosti Eurojustu
- zúčastnené na postupoch revízie zmlúv

- im oznamované žiadosti o pristúpenie nových členov k EÚ
- zúčastnené na medziparlamentnej spolupráci medzi národnými parlamentmi a Európskym parlamentom.

Okrem toho, ak Európska rada bude chcieť prijať rozhodnutie o zmene rozhodovania v danej oblasti kvalifikovanou väčšinou namiesto jednomyselnosti alebo v prípade zjednodušenej revízie zmlúv, musí predložiť uvedený zámer na posúdenie národným parlamentom. Ak čo len jeden z nich oznámi do 6 mesiacov nesúhlasné stanovisko, zjednodušená revízia zmlúv bude zablokovaná.

Zmluva výrazne akcentuje princíp solidarity, najmä v prípadoch, ak sa členský štát stane cieľom teroristického útoku, obeťou prírodnej katastrofy alebo katastrofy spôsobenej ľudskou činnosťou. Zdôrazňuje aj solidaritu v energetickej oblasti a príprave na klimatické zmeny.

Únia zmluvou získava rozšírenú schopnosť konať v záujme slobody, spravodlivosti a bezpečnosti, s čím sa spájajú výhody týkajúce sa možnosti EÚ bojovať proti zločinu a terorizmu. Cieľom nových ustanovení o civilnej ochrane, humanitárnej pomoci a verejnom zdraví je pozdvihnúť možnosti únie reagovať na hrozby pre bezpečnosť európskych občanov.

Treba konštatovať, že proces ratifikácie Zmluvy zakladajúcej Ústavu pre Európu, ale aj proces reflexie vyžiadali niektoré ústupky, resp. daň kompromisom. Lisabonská zmluva nepoužíva v politicky citlivých oblastiach terminológiu podobnú ústavnej zmluve a neobsahuje ani iné prvky charakteristické pre ústavné právo alebo formu štátnosti. Namiesto pojmov ako zákon či rámcový zákon ostali pojmy ako nariadenie, smernica alebo rozhodnutie. Dôjde k zníženiu počtu typov právnych aktov a ich jednoznačnému rozdeleniu na legislatívne a nelegislatívne akty EÚ. Pojem minister zahraničných vecí bol nahradený novým označením vysoký predstaviteľ pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku. Zmluva neobsahuje ani ustanovenie o prednosti európskeho práva pred národnými a bola nahradená vyhlásením v záverečnom akte medzivládnej konferencie, ktorým členské štáty deklarujú, že táto zásada vyplýva z dlhodobej a stabilnej judikatúry Súdneho dvora.

Lisabonská zmluva už neuvádza ústavné symboly Európskej únie ako sú vlajka, hymna, motto, európska mena euro a Deň Európy. 16 členských štátov vrátane Slovenska v priebehu ratifikačného procesu podporilo spoločné vyhlásenie, ktorým sa konštatuje, že uvedené symboly ostávajú naďalej symbolmi príslušnosti občanov k Európskej únii. Treba tiež konštatovať, že napriek obrovskému pokroku v procese budovania projektu „Jednotná Európa“ zostáva množstvo nedoriešených otázok. V prvom rade je to ratifikačný proces, ktorý začal bezproblémovým schválením v maďarskom parlamente 17. 12. 2007. Problémovou však zostáva otázka „prežitia“ súčasnej vlády, ktorá stráca parlamentnú podporu doterajšej koalície. Írsko ako jediný členský štát s definitívnou platnosťou oznámilo konanie referenda, zatiaľ bez určenia termínu. Naopak, predseda holandskej vlády oznámil, že ratifikáciu vykoná horná a dolná snemovňa parlamentu bez konania referenda, čo odôvodnil výrazným zvýšením právomocí národných parlamentov. Rovnako Dánsko sa po viacerých neúspešných pokusoch rozhodlo pre ratifikáciu cestou parlamentu. Obdobný postup avizuje Veľká Británia, avšak tieto zámery sú podmienené politickou stabilitou súčasných vlád a konštruktívnym prístupom opozície, čo nie je vždy zaručené, ako dokazuje príklad Slovenska.

Druhý okruh otázok vyvolávajú tzv. výdobytky niektorých členských štátov, ktoré signalizujú možné problémy v krátkej budúcnosti aj napriek úspešnej ratifikácii. Najviac výnimiek si uplatnila Veľká Británia, napr. v oblasti policajnej spolupráce a trestného práva, ponechaním práva veta a neuplatňovaním Charty základných práv. Obdobné výnimky dosiahlo Poľsko. Taliansko dosiahlo oproti systému jedno parlamentné kreslo navyše. Česko, Holandsko, Francúzsko dlhodobo a úspešne bojovali proti všetkým črtám ústavy a štátu a

za precíznejšie prerozdelenie právomoci. Osobitnú pozornosť si zasluhuje „úspech“ Bulharsko, ktoré dosiahlo právo označovať európsku menu „evro“.

Najväznejší okruh problémov predstavuje ďalšie avízované rozširovanie EÚ. Jeho budúcnosť načrtlo „Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu a Rade o Stratégií rozširovania a hlavné výzvy na roky 2007 – 2008“. Konštatuje sa, že procesom rozširovania EÚ sa podporuje mier a stabilita, reformy a presadzovanie európskych hodnôt. Účinnosť podmienenosti hlavných reforiem závisí od udržiavania reálnych vyhládok prípadnej integrácie do EÚ. Vyhládky na členstvo v sú v dotknutých krajinách v súčasnosti dôležitejšie ako kedykoľvek predtým, pretože pomáhajú krajinám prekonať krízy, nedostatky štátu a demokratické výzvy. Postup každej krajiny smerom k členstvu v EÚ závisí od jej individuálnej snahy dosiahnuť súlad s kodanskými kritériami a v prípade krajín západného Balkánu s podmienenosťou procesu stabilizácie /ide o Albánsko, Bosnu a Hercegovinu, Chorvátsko, bývalú juhoslovanskú republiku Macedónsko, Čiernu horu, Srbsko, Kosovo a Turecko/. Týmto krajinám bola prisľúbená možnosť stať sa členmi EÚ potom, ako splnia stanovené podmienky. Vzhľadom na súčasné štádium príprav v týchto krajinách je pravdepodobné, že k ich pristúpeniu dôjde v strednodobom až dlhodobom horizonte. Pozornosť sa v súčasnosti zameriava na dôsledne prípravy s cieľom zaistiť, aby krajiny zahrnuté do procesu rozširovania riešili základné otázky správy a hospodárske otázky, ako aj otázky súvisiace s právnymi predpismi a politikami EÚ.

Lisabon vypravil loď nádeje pre Európu. Ešte nikdy nebola Európa tak blízko k naplneniu snov miliónov a vízií Roberta Schumana a jeho súputníkov. „Naše hranice v Európe by mali byť čoraz menšou prekážkou pri výmene myšlienok, osôb a hmotného majetku. Zmysel pre solidaritu medzi národmi prevládne nad odteraz prekonaným nacionalizmom, ktorému štát vďačí za tradíciu a pevnú vnútornú štruktúru. Na týchto starých základoch treba vybudovať nové poschodie. Na národné vrstvy položiť nadnárodné. Nevznikne nijaké popieranie slávnej minulosti, ale nový rozmach národných síl, ktoré budú jednotne slúžiť nadnárodnému spoločenstvu.“⁴

Literatúra

BLAHOŽ, J., KLÍMA, K., SKÁLA, J. a kol. *Ústavní právo Evropské unie*, Dobrá voda 2003. ISBN 80-86473-48-1.

ČORBA, J. *Európske právo na Slovensku*, Nadácia Kaligram 2002, ISBN 80-968886-0-6.

ELMAN, J. *Veľký slovník skratiek Európskej únie*, Bratislava 2002, ISBN 80-968355-3-X.

JARASS, H.D. *EU-Grundrechte*, München, C. H. Bek, 2005.

KARAS, V., KRÁLIK, A. *Európske právo*, Bratislava, Trnava 2007, II. vydanie, ISBN 978-80-8078-148-4.

KLÍMA, K. *Ústavní právo*, Dobrá voda 2002, ISBN 80-86473-20-1.

SCHUMAN, R. *Pre Európu*, Vydavateľstvo M. Vaška 2002, ISBN 80-7165-340-3.

TARASOVIČ, V. a kol. *Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia*, Ministerstvo obrany SR, Inštitút bezpečnostných a obranných štúdií, Bratislava 2004, ISBN 80-88842-71-9.

TICHÝ, L. a kol. *Evropské právo*, 3. vydanie, Praha. C. H. Bek 2006.

Návrh zmluvy zakladajúcej Ústavu pre Európu, Luxemburg, Úrad pre vydávanie úradných publikácií Európskych spoločenstiev, 2003, ISBN 92-78-40214-1.

Návrh na vyslovenie súhlasu Národnej rady Slovenskej republiky so Zmluvou, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva, parlamentná tlač 520, Bratislava, január 2008.

⁴ SCHUMAN, R. *Pre Európu*, Bratislava, Vydavateľstvo Michala Vaška, 2002.

Key words: Union, Institution, Rights and Liberties, Competences/References, Integration, Agreement/Contract/Pact/Treaty, Constitution

Summary

The Author introduce to you one of historical reflection about the period of European integration considering to economic and commercial advancement of arrangements and unique considering to advancement of approaches of European Constitution. He characterises the Agreement, which was in the year 2003 base element of the Constitution for Europe. That was abortive period for that process and he suggest to base exchanges made in Treaty of Lisabon.

Individual Attention adicts to institutional framework and allocation of competences between European Union and members of EU.

JUDr. Ladislav Polka
advokát
e-mail: polkovce@mail.t-com.sk

Recenzent: doc. JUDr. Antonín Nesvadba, PhD.